

Vocea Civică

DEMOCRAȚIILE NU CRESC ÎN COPACI — ELE ÎNCEP CU ALEGERI LIBERE ȘI CORECTE!

Volumul 7, Nr. 1 (34)

Ianuarie-Februarie 2001

◆
**Interviu cu
Iurie Roșca,**

*Președintele
Partidului Popular
Creștin Democrat*

(pag. 2)

◆
**Interviu cu
Andrei Neaguța,**

*Secretarul II al
Partidului Comuniștilor*

(pag. 4)

◆
**Interviu cu
Dumitru Nidelcu,**

*Președintele
Comisiei Electorale
Centrale*

(pag. 6)

◆
**Igor Boțan:
Postelectorala-2001**

(pag. 7)

◆
**Cristian Solonaru:
Reforme în
Republica Moldova:
între mit și realitate**

(pag. 10)

Buletin informativ

Alegerile din 25 februarie au avut drept rezultat victoria răsunătoare a Partidului Comuniștilor. Această zi a adus o victorie răsunătoare și celor care au administrat procesul electoral.

Alegerile parlamentare au fost desfășurate în mod corect și în conformitate cu prevederile Constituției, Codului electoral și hotărârilor Comisiei Electorale Centrale. La cunoștința opiniei publice au fost aduse informații despre problemele organizatorice minore din secțiile de votare. Potrivit comunicatului comun de presă al Adunării Parlamentare a OSCE, Consiliului Europei și Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului ale OSCE (IDIHR): "alegerile parlamentare din Moldova au corespuns rigorilor standardelor internaționale".

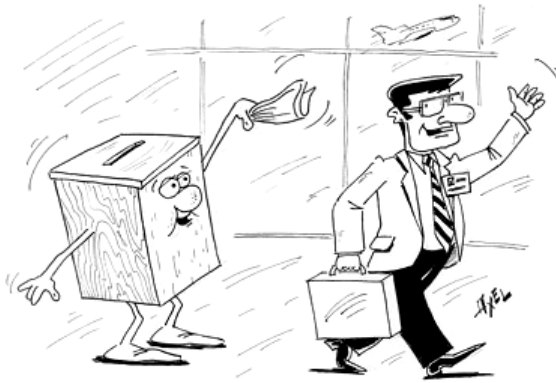
Cu toate că observatorii internaționali s-au referit la probleme legate de votarea transnistrenilor și unele nereguli privitoare la procesul de înregistrare a alegătorilor, a existat o unanimitate copleșitoare de păreri că alegerile s-au desfășurat de o manieră corectă. Ele au consolidat tendințele democratice ce vor continua. Declarația observatorilor internaționali continuă astfel: "Comisia Electorală Centrală a administrat alegerile într-un mod neafiliat politic, transparent și eficient".

IFES împreună cu Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM) au mobilizat peste 200 de observatori locali în ziua alegerilor și aceștia au înregistrat un număr minor de încălcări neînsemnate și - ceea ce contează - nici o fraudă electorală. Comentariile observatorilor LADOM s-au referit la următoarele: anumite secții de votare s-au deschis mai târziu cu câteva minute decît scrie în lege; unii membri ai secțiilor de votare nu prea bine se descurcau în unele aspecte ale procesului de votare și ceea ce este foarte curios: au fost chiar plîngeri din partea alegătorilor că în secțiile de votare nu e nimic de mâncat și băut!

În orice proces electoral pot fi găsite lucruri ce ar trebui îmbunătățite ceea ce a recunoscut și Dumitru Nidelcu, președintele CEC. Într-o discuție pe care am avut-o cu el imediat după alegeri Dumitru Nidelcu deja se gîndea la îmbunătățirea unei operațiuni ce a fost recunoscută drept extrem de eficientă. IFES și succesorul ei, Centrul pentru Dezvoltarea Democrației Participative, vor acorda în acest sens ajutorul necesar. Noi deja lucrăm împreună, examinînd noi idei și alternative de desfășurare a procesului electoral pentru a-l face și mai eficient.

Noul parlament are o agendă uriașă și guvernul, ca orice guvern nou, are de înfruntat numeroase greutăți și probleme. Alegătorii vor sta cu ochii pe ei ca să vadă cum guvernării reușesc să le facă față pe durata mandatului ce li s-a încredințat.

Charles Lashan.

Vocea Civică: *Stimate dle Iurie Roșca, cum apreciați modul în care mijloacele de informare în masă au reflectat ultima campanie electorală? În ce măsură presa a influențat votul alegătorilor?*

Iurie Roșca: În linii generale, presa s-a manifestat într-un mod destul de abuziv în această campanie. O bună parte din publicațiile periodice au avut darul să dezguste alegătorul prin tot felul de dezinformări, intoxicații și propagandă neagră. Nu cred că aceste excese au avut un efect pozitiv pentru cei care le-au comis, pentru că în cele din urmă ei nici nu au ajuns în parlament. Totodată, aceasta ar trebui să fie și o lecție foarte bună și pentru cei ce ar fi tentați să facă așa ceva în campaniile viitoare. Au existat și publicații care s-au remarcat prin ținuta civilizată și s-au menținut în limitele bunei cuviințe. Personal, m-au afectat cel mai mult două dezinformări clasice a opiniei publice ce s-au folosit în ultima campanie. Unul ar fi lansarea zvonului că aș fi securist. Este foarte interesant să vezi cum au fost pornite lucrurile. Prima dată informația respectivă (cum că aș fi fost securist) a apărut în ziarul "Comunistul", iar apoi a fost tirajată în masă de oponenții noștri politici. Bineînțeles, toată lumea știa că aceasta nu este adevărat, că vor urma procese și nimeni nu a băgat informația respectivă în seamă. Dar atunci, pentru oponenții mei era important să dea o lovitură de "presă". În acest sens îi voi propune noului parlament și personal dlui Voronin să adoptăm totuși Legea lustrației. Ziarul lui, "Comunistul", a publicat așa ceva. Atunci, hai să vedem cum stau lucrurile în realitate, să vedem "who is who". A doua dezinformare a fost filmulețul "Oprîți-l pe Iuda". Aceste dezinformări au constituit o lovitură sensibilă pentru noi și cred că din cauza lor am pierdut niște procente. Filmulețul a fost difuzat pe patru posturi de televiziune:

"Prioritatea societății civile din Moldova trebuie să fie edificarea unor partide politice puternice"

"Catalan", "TVC 21", "NIT" și postul național de televiziune. Le-am acționat în judecată pe toate. Aceste posturi TV au difuzat o producție ai cărei autori nu sînt cunoscuți. Sînt foarte curios să aflu cine sînt, să-i văd în instanța de judecată. Aș vrea totodată ca posturile TV în cauză să explice cum au ajuns casetele respective la ele și de ce le-au difuzat. Eu am urmărit ca toată lumea spoturi publicitare electorale și ca om care a lucrat în televiziune și pricepe ce înseamnă producția televizată, ca jurnalist, am tras concluzia că această casetă nu a fost produsă în nici un staff electoral dintre cele ce au produs emisiuni și spoturi electorale. Ea vine din "afară". De fapt, este vorba de un asasinat moral în toată regula. Ținta filmulețului era foarte clară. Orice analist politic, orice alegător simplu care a urmărit campania electorală, știa că pe lângă comuniștii și Alianța "Braghiș" numai Partidul Popular Creștin Democrat va reuși să ajungă în parlament. Și atunci aceste două "petarde" de presă: fișa de securist și filmulețul "Oprîți-l pe Iuda" au fost mediatizate pe larg, anume la sfîrșitul campaniei electorale, pentru a coborî sub opt la sută și partidul nostru. Era clar că ceilalți concurenți electorali nu aveau nici o șansă. Acum nu vreau să mă ocup de "exhumări politice". Cine a decedat, Dumnezeu să-i ierte. Dar toate aceste personaje comice care s-au erijat în politicieni în toți acești ani și în ultima campanie electorală, ca să vezi, cu cîtă plăcere savurau aceste porcării în presă. Se știe doar că minciuna are picioare scurte. Așa că cei ce o practică pot conta doar pe efecte pe termen scurt. Aș vrea să atrag atenția opiniei publice că autorul scenariului filmulețului în cauză este Nicolae Dabija. Textul citit de după cadru se bazează pe un articol apărut acum cîteva luni la rubrica "Vai de capul nostru" a ziarului "Literatura și Arta" unde se dădea catastiful oamenilor "asasinați" de Iurie Roșca. Eu pot să-i enumer pe cîteva dintre ei: Gheorghe Malarciuc, Ion Aldea Teodorovici, oameni de cultură, scriitori, artiști, fostul primar al Chișinăului, Nicolae Costin, Gheorghe Ghimpu etc., oameni cu care nu am avut nimic. Este adevărat, cu unii dintre ei am polemizat puțin. Dar cu majoritatea nici nu am fost în relații apropiate.

Eu nu cred că tehnologiile murdare folosite împotriva mea personal și împotriva PPCD au avut o influență decisivă asupra alegătorilor, dar faptul că filmul respectiv a fost difuzat trei zile non-stop în preajma alegerilor, fie că i-a determinat pe unii să

nu iasă deloc la vot (mă refer la alegătorii de orientare democratică), fie că i-a determinat să voteze pentru un partid care nu a trecut pragul. Deci, eu presupun că noi am pierdut astfel cîteva mii de voturi.

VC: *Ce credeți despre legislația curentă care reglementează activitatea mass mediai?*

IR: Eu cred că ea este foarte restrictivă și abuzivă. De cîți ani vorbim despre asta și nu se poate face nimic pentru a schimba situația. Pe mine mă distrează acele voci care afirmă că în tot acest timp la guvernare s-au aflat forțele democratice. Cît de democratice au fost ele putem vedea cu ușurință dacă vom examina situația presei sub guvernarea lor. Această situație s-a îmbunătățit din 1998 pînă în 2001? Nu.

VC: *Și cum rămîne atunci cu Legea cu privire la accesul la informație?*

IR: Ei și ce? Această lege este foarte simpatică, dar este una descriptivă și presupune consecințe penale pentru cei ce o încalcă. Ea prevede că funcționarul este obligat să ofere informații de interes public. Și ce dacă este obligat? E foarte frumoasă și bună această lege. Dar ea nu are o continuare în codurile respective: civil, administrativ, penal, prin urmare ea nu va funcționa. În schimb, codurile civil și penal au rămas la fel de punitive față de presă ca și înainte. Avem trei articole în Codul penal și două în Codul civil care bat în libertatea de expresie. Și unde s-a mai văzut ca pentru același articol să fii pedepsit și civil și penal? Numai în Republica Moldova. Mai mult, ea este unul din puținele state din fostul spațiu comunist unde există un singur post de televiziune cu acoperire națională și acela este de stat. Nici în Rusia, nici în Ucraina, nici în România etc. așa ceva nu există. Și noi am insistat în cadrul ultimului legislativ să adoptăm o reformă a radioteleviziunii. Nu s-a reușit. Oamenii trebuie să înțeleagă că aceasta este o chestiune extrem de importantă și nu vizează numai activitatea parlamentului, ci șansa societății de a realiza o succesiune la guvernare, o schimbare a puterii. Ciclurile electorale de pînă acum nu au atras succesiunea la guvernare. Pînă acum au guvernat aceiași nomenclaturiști sovietici și de partid. Ei își spun ba comuniști, ba agrarieni, comuniști agrari, ba rînduniști, ba perecemişti etc. Dar pîrghiile puterii au rămas în aceleași mîini care ne-au guvernat pînă în '90. Acest lucru se mai

datorează faptului că nu am avut medii cu acoperire națională. Fiecare publicație are o anumită influență asupra opiniei publice, dar foarte restrânsă. Principalul mijloc de informare în masă, televiziunea, s-a ocupat pînă acum de tănuirea informației sau de dezinformarea populației. Nu este deloc întîmplător faptul că înainte de campania electorală s-a operat o modificare foarte delicată în Codul electoral, dacă nu mă înșel, la propunerea lui Anatol Ciobanu. Această modificare a fost adoptată foarte repede. Potrivit ei, fiecărui partid i se acordă 2 minute timp de antenă pe zi, pe gratis, la televiziunea de stat în campania electorală, în rest - din contul concurenților electorali. Cine a făcut chestia asta? Cei ce s-au aflat la guvernare și care nu au dorit dezbateri publice între concurenții electorali la televiziunea de stat. Ați văzut parodiile alea din ultimele două zile numite masă rotundă? De fapt, singura dezbatere publică pe care au avut-o concurenții electorali a fost în ziua alegerilor, după ce acestea s-au încheiat. Cine mai avea nevoie de asemenea dezbateri? Ele ar fi trebuit să continue pe parcursul a 45 de zile. Anume înainte de alegeri. Apropo de dreptul la informație, iată că nu am avut parte de mese rotunde ca lumea, cele două menționate anterior au fost o parodie. Ți se dă un minut și hai răspunde la întrebare. Și nu poți nici răspunde ca lumea la întrebare, nici răspunde la replici. Păi, ce fel de campanie este asta? Mai bine, desființau televiziunea. O altă diversiune, o altă modificare în Codul electoral în preajma campaniei electorale: scurtarea duratei campaniei electorale de la 90 de zile la 45. Cine a făcut acest lucru? Tot acei cărora le este frică că la urechea oamenilor va ajunge ce au făcut ei în tot timpul cît s-au aflat la guvernare. Ni s-a mai spus că ni se acordă așa puțin timp din rațiuni financiare. Nu sînt bani pentru mai mult. Democrația este o treabă costisitoare. Dacă vrem totul pe gratis și fără cheltuieli mari, hai să punem pe cineva în fruntea țării și să nu mai facem deloc alegeri.

Pretutindeni se aud plînsese că 70 procente din economia țării este subterană, că peste 4 miliarde de lei nu ajung în bugetul de stat. Și cum vreți să legalizăm această parte tenebroasă a economiei cu instituțiile statului pe care le avem astăzi, fără să știm cui îi convine permanentizarea acestei stări de lucruri? Și atunci oamenii votează "instinctual": vreau să mănînc și votez cu comuniștii. Nimeni nu mai vrea atunci să judece prin comparație. Lucrurile stau foarte simplu pentru alegător: toți sînt răi. El se hotărăște să voteze cu comuniștii din două motive: 1) pentru a sancționa partidele ce pretind că sînt democratice; 2) pentru că "vreau să mănînc".

VC: *Credeți că activitatea presei independente, și în special a posturilor*

private de radio și televiziune, ar trebui reglementată într-un fel sau altul în campania electorală?

IR: Legislația a fost restrictivă cu mediile private în campania electorală și eu am fost împotriva acelor modificări în legislație ce au făcut-o astfel. Oricum, ele nu s-au respectat și televiziunea "Catalan" și-a pierdut în cele din urmă licența. Eu nu văd cum un post privat, cu capital sută la sută privat, să fie obligat de către stat, prin Codul electoral, să reflecte în mod egal punctele de vedere ale tuturor concurenților electorali. Aceasta este treaba proprietarului unității respective de presă. Dacă el vrea, el are dreptul să-i facă vreunui concurent electoral publicitate fie și 24 de ore din 24. Eu unul înțeleg că aceasta mă dezavantajează, pentru că eu nu am un post de televiziune. Bineînțeles, trebuie să existe anumite limite rezonabile. Un post privat poate oferi și altor concurenți electorali posibilitatea de a-și exprima viziunile, fie și măcar la toți, dar nu văd cum am putea să obligăm proprietarul să o facă.

VC: *Nu există riscul ca în acest caz numai partidele bogate să-și permită luxul de a avea posturi private de televiziune, iar cele mici să nu-și poată promova viziunile politice?*

IR: Ei și ce? Uitați-vă ce a pățit-o televiziunea "Catalan". Ea a făcut publicitate electorală în exclusivitate Partidului Național Liberal și acesta nu a ajuns în parlament.

VC: *Credeți că mesele rotunde pentru concurenții electorali ar trebui să constituie o componentă de bază a grilei de programe a televiziunii de stat în campania electorală?*

IR: Obligatoriu. Numai nu cu 25 de participanți la aceeași masă rotundă. 25 de spectatori - da. 25 de actori politici - nu. Cel mult - 3 sau 4 actori politici. Vreau să spun că în ultima campanie electorală, la mesele rotunde difuzate la televiziune, majoritatea participanților la ele nu erau concurenți electorali (cu toate că își spuneau astfel), ci pur și simplu spectatori, niște figuranți.

VC: *Cum explicați faptul că partidul pe care îl conduceți a fost printre puținele ce au ajuns în parlament?*

IR: Din prima și pînă în ultima zi a campaniei electorale, am spus în permanentă și pentru presă, și le cele aproximativ 200 de întîlniri pe care le-am avut cu alegătorii, că în parlament vor ajunge numai 3 formațiuni politice. Acest lucru era clar din capul locului. Adevărul e că nu puteam ști procentajul final. Oricum

se putea ușor da seama cine va lua locul 1, 2 și 3. Chiar am avut impresia că mai mulți figuranți electorali și-au dat și ei seama de acest lucru și sarcina lor a fost de a "mușca" din electoratul nostru, să-l zdruncine, să ne diminueze șansele și nu să le sporească pe ale lor proprii. Este aceea platformă electorală care se bazează numai pe denigrarea lui Roșca și Alexei? Așa că pe mine nu mă surprinde deloc faptul că partidele cu asemenea "platforme" au sucombat. Tot așa a sucombat Partidul Democrat Agrar în 1998. Lumea trebuie să înțeleagă că la ora actuală avem în Moldova doar cîteva formațiuni politice adevărate. A avea opinii și atitudini politice, fie și sănătoase, nu înseamnă să ai un partid politic. La noi unii lideri politici apar doar în campaniile electorale. Pentru mine ei sînt mai degrabă comentatori politici decît politicieni, pentru că a comenta politica înseamnă a fi în afara ei, iar a face politică înseamnă a te afla în procesul politic propriu-zis. Și atunci lumea se minunează la tot felul de comentatori politici ce discută la televiziune: "la te uită ce frumos vorbește", fără să se întrebe în ce măsură opinia lor are reprezentativitate. Apoi după ce mai citește tot ce iese din pana unor jurnaliști lipsiți de inteligență, unii încep să creadă cu adevărat că politica este o treabă foarte parșivă unde se adună toți ticăloșii care să-și facă plinul și că ideea de partid este una reprobabilă și ca atare nu mai este nevoie de partide. Prioritatea societății civile din Moldova trebuie să fie edificarea unor partide politice puternice. Fără astfel de partide nu vom avea o societate democratică. Grupulețile de zăpăciți care apar în timpul campaniilor electorale nu sînt partide în adevăratul sens al cuvîntului. Eu cred că noi am ajuns în parlament, pentru că oamenii ne-au judecat după fapte și nu datorită unor tehnici electorale subtile. Da, este adevărat, noi am avut o prestație electorală echilibrată și corectă. Avem și o anumită experiență în această privință. Dar, iarăși, oamenii ne-au judecat după ceea ce noi am făcut pînă la declanșarea campaniei electorale. Noi la fel ne-am aflat la guvernare pentru aproape un an de zile. Și dacă oamenii nu ne-au pulverizat politic, înseamnă că am făcut ceva și pentru binele altora. Eu nu sînt mulțumit de rezultatul final al alegerilor. Se putea mai bine, dar avînd în vedere contextul în care s-au desfășurat alegerile și multitudinea de concurenți electorali, eu unul cred că avem un potențial în creștere. Iar un eveniment postelectoral pentru noi este faptul că în fiecare zi la sediul nostru vin oameni care se înscriu în partidul nostru.

VC: *Vă mulțumim.*
5 ianuarie, Chișinău.

Vocea Civică: *Stimate Andrei Neguța, există opinii care susțin că, în realitate, comuniștii din Moldova nu sînt...comuniști, ci social-democrați. Ce credeți despre aceste păreri și cum ați defini noțiunea de comunist modern?*

Andrei Neguța: În ultimii ani, în parlament, s-au auzit adesea voci, din partea reprezentanților diferitor fracțiuni: "Ce fel de comuniști sînteți? V-ați dezis de dictatura proletariatului. Voi nu trageți spuza spre un singur partid. Ați recunoscut pluripartitismul. Recunoașteți diferite forme de proprietate, economia de piață. Păi, ce fel de comuniști sînteți? Voi sînteți niște social-democrați în toată legea". Nouă ni se pare că cei ce afirmă așa ceva cred cu sinceritate că lucrurile stau așa. Însă, în campaniile electorale, tot aceste voci strigă în gura mare: "Comuniștii au să vă înfunde prin pușcării, au să vă deporteze". Deci asta-i buba, ei folosesc în campania electorală toate metodele pentru a speria electoratul cu sperietoarea comunismului, dar în realitate ei au văzut că pot conlucra cu noi.

Da, noi avem o atitudine pozitivă față de dictatura proletariatului din vremurile trecute, pentru că ea era justificată pe plan istoric. Atunci dictatura proletariatului se considera un factor pozitiv de constrîngere a altor forțe politice. Fiecare perioadă istorică se caracterizează prin anumite momente istorice specifice. Noi ne stăruim să întreprinem întotdeauna un dialog deschis cu societatea. Dacă e să folosesc o alegorie, aș spune că fereastra partidului este întotdeauna deschisă către societate. Noi știm ce se întîmplă în societate. Astăzi, partidele trebuie în mod democratic să-și propună platformele electoratului și societatea să le aleagă pe cele ce-i convine mai mult. De aceea, noi nu ne gîndim la nici un fel de element de constrîngere a electoratului sau formațiunilor politice. Acest lucru este valabil și pentru diferite forme de proprietate, și pentru procesele de democratizare. Da, noi recunoaștem că

"Noi ne conducem de învățătura marxist-leninistă adaptată la condițiile de azi"

sîntem alții astăzi, dar nu din motivul că ne-am dezis de învățătura comunistă. Pur și simplu noi o adaptăm la condițiile contemporane de viață. Înainte în statutul nostru era scris că ne conducem de învățătura marxist-leninistă. În statutul nostru actual scrie că noi ne conducem de învățătura marxist-leninistă adaptată la condițiile de azi. Noi nu facem din învățătura lui Marx și Lenin o dogmă. Dar viața merge înainte, lucrurile se schimbă și noi nu putem închide ochii asupra acestui fapt și nu vrem să ne ținem morțiș de anumite lucruri. Noi considerăm că a fost corect și foarte important ca să ne dezicem de dogme. Aceste dogme erau înțelese în feluri diferite în timpuri diferite. Cineva spune că în baza experienței partidului dogmele respective spun una. Alții spun că Lenin a avut cu totul altceva în vedere și așa la nesfîrșit. În toți acești ani lumea s-a dezvoltat. Noi am analizat aceste direcții de dezvoltare și am ales ceea ce ni s-a părut mai bun și valoros. De aceea, ca și comunistul din trecut, comunistul modern vrea să-și ajute societatea, dar el nu o face prin dogme și metode vechi, ci prin mijloacele pe care le dictează situația de astăzi. Noi recunoaștem acele lucruri ce sînt folositoare omului de rînd și nu-i încălcă drepturile. Ceea ce ne deosebește pe noi de așa-ziii democrați este faptul că interesul omului e pe primul plan la noi. Reformele ce s-au făcut la noi din 1991 au lovit în acest interes. Democrații au fost pentru interesul omului doar în vorbă, în fapt ei au demonstrat contrariul.

VC: *Care din modelele socialiste actuale (cubanez, chinez, vietnamez, scandinav) de guvernare este mai aproape de concepțiile comuniștilor din Moldova?*

AN: Nici un model străin nu poate fi aplicat completamente la noi, pentru că aici avem alte condiții sub toate aspectele (politic, cultural etc). Actualmente, acum după ultimii zece ani, cînd va depinde multe de deciziile noastre în guvern și parlament, eu cred că ne este cel mai aproape modelul de guvernare al comuniștilor chinezi. Ei au fost mai precauți, mai înțelepți cît privește transformarea societății. Ei nu i-au dat voie să răbufnească. Comuniștii chinezi au știut cum să dea drumul la "vaporii" politici din societate. Oricît ar părea de straniu, partidele politice din China se formează cu ajutorul și sub controlul Partidului Comunist. Deci, ei au reușit să combine într-un mod reușit monopartitismul cu pluripartitismul. Apoi comuniștii chinezi au

rezolvat cu succes problema formelor diferite de proprietate. Chiar reunirea Honkongului cu China constituie un exemplu elocvent în acest sens. Ce lozincă frumoasă a fost folosită în cadrul acelei reuniri: "Două sisteme, o țară". China este doar socialistă, iar insula - capitalistă. Noi să fi fost în locul lor, precis că nu ar fi ieșit nimic cu mania noastră pentru "una din două sau nimic". Chinezii, în schimb, fără mare vîlvă și spumă la gură, au făcut ceea ce alte națiuni nu ar fi reușit să facă.

Dacă e să generalizez, aș spune că putem găsi elemente pozitive și în modelul cubanez. Din cîte știm, după destrămarea URSS ei au rămas singuri și au reușit în multe privințe să facă față crizei economice. Noi am putea învăța în acest sens multe de la cubanezi. De exemplu, cum să contăm numai pe forțele proprii. Dacă e să vorbim de Vietnam, da, trebuie să recunoaștem că procesele democratice nu sînt tot așa de dinamice ca în alte țări. Însă, reîntorcîndu-ne la chinezi, aș remarca din nou faptul că ei au reușit să-și întregască țara. Noi avînd aceeași problemă cu Transnistria, am putea învăța de la ei. Cu aceeași problemă se confruntă cele două Corei. Cît privește politica, mă impresionează înțelepciunea chinezilor de a ști ce dorești și de a găsi modalitatea optimă de a-ți realiza dorințele. Da, au existat și la ei momente negative. De exemplu, confruntarea puterii cu studenții și vărsarea de sînge de pe acea piață. Dar societatea lor a înțeles că nu trebuie de mers pe această cale. Aceasta a fost o bună învățătură și pentru stat. El a înțeles că a comis un exces în exercitarea măsurilor de constrîngere. Chinezii au demonstrat că avînd un centru puternic și mobilizator e posibil să transformi și reformezi o societate. De aceea, eu consider că modelul chinez ne este mai aproape și am putea folosi acele elemente ale sale ce s-ar potrivi cu condițiile noastre.

VC: *Se discută de mult timp și din diferite perspective necesitatea fie modificării, fie menținerii, actualului sistem electoral. Ce părere aveți în acest sens?*

AN: Aș vrea să pornesc de la practica ultimilor zece ani. Hai să citim ce scriau ziarele despre actualul sistem electoral cînd acesta a fost introdus. Numai superlative unde nu dai cu ochii. Experiență mondială, experiență europeană, standarde internaționale! Sistem de partide ca în SUA și lumea civilizată! Cei ce nu au asudat să creeze un partid puternic, cu nume bun în

rîndurile populației, strigă acum că am pornit pe o cale greșită, că trebuie să punem crucea pe sistemul de partide, că trebuie să trecem la circumscripții uninominale ca să întărim legătura dintre deputat și alegător. Noi am discutat mult aceste chestiuni în cadrul partidului. Cel mai bine ar fi, așa cum e în mai multe țări, să avem un parlament bicameral. Una din camere să fie aleasă după sistemul actual, iar cealaltă după principiul teritorial. Noi vedem rolul județului într-o altă lumină. Noi credem că ele au devenit un fel de burete social imens care absoarbe banii publici, nefăcînd nimic pentru folosul omului. Un punct special din programul nostru electoral prevede reformarea județelor. Dacă se forma un executiv raional puternic pînă la formarea județelor s-ar fi ajuns la rezultate pozitive. Dar asta este o altă problemă. Experiența mondială ne arată că în cazul unui parlament bicameral eșecul legii este redus la minimum. Ea trece mai întîi printr-o cameră, apoi în cea de a doua se observă greșelile sau erorile eventuale din ea. Astăzi, luînd în considerație situația actuală din Moldova, putem discuta despre aceste lucruri sub aspect teoretic. Este încă prematur să vorbim despre aspectul practic al problemei. La cele peste 70 de întîlniri pe care le-am avut cu alegătorii în campania electorală am fost mereu întrebat de ce nu reducem numărul de deputați. Eu cred că mai bine e să vorbim deocamdată despre parlamentul bicameral doar ca teorie, iar în practică să facem următoarele: în primul rînd trebuie să-l privim de deputat de imunitate parlamentară, deoarece parlamentul la ora actuală, în baza acestei imunități a deputatului, e ca un magnet pentru elementele criminale ale societății care se vor sub "acoperiș" sigur al legii cel puțin pentru patru ani de zile. După ce acest magnet va fi anulat, lucrurile credem noi se vor schimba. În al doilea rînd, organele de forță se vor apuca serios de capul elementelor criminale. Acestea nu vor mai putea în acest caz să candideze în circumscripțiile uninominale, întrucît puterea unui om foarte bogat într-o circumscripție uninominală formată din 5 pînă la 10 sate este extraordinar de mare. Un camion cu ajutor umanitar și o servietă cu bani pot avea un impact decisiv asupra voturilor alegătorilor din acele sate. Alegătorul poate să gîndească în felul următor: "Eu nu știu ce-mi poate da cel cu mîinile curate, dar eu văd că asta deja mi-a dat". Din nefericire, condițiile în care se află azi țara îl împun pe om să gîndească în acest fel. Astfel, circumscripțiile uninominale permit pătrunderea elementelor criminale în parlament, pe cînd sistemul o singură țară, o singură circumscripție, nu poate nimeri pe mîinile lor. Ei nu pot cumpăra o republică întreagă. Numai după ce vom curăți astfel țara de criminali și le vom închide calea în legislativ, atunci 30-50 procente din deputați din parlament ar

putea fi aleși după sistemul de partide, iar cealaltă jumătate pe circumscripții uninominale teritoriale. Aici aș vrea să menționez că cei 40 de deputați ai noștri din ultimul legislativ au fost împărțiți pe 40 de raioane, adică fiecare deputat avea "în grijă" un raion. Noi obișnuiam să publicăm orarul de întîlniri în teritoriul al deputatului nostru cu alegătorii. Astfel, în scurt timp, tot satul știa că în Casa de Cultura, pe data cutare, la ora cutare, va avea loc o întîlnire cu deputatul comunist. Așa că noi am rezolvat pentru noi problema menținerii legăturii dintre deputat și alegător. Acum cînd vom avea 71 de deputați, vom repartiza cîte 1-2 deputați pe raion acolo unde va fi necesar. Astăzi se vorbește mult despre legătura dintre deputatul din parlament și alegător. Corect. Dar se uită în același timp de rolul consilierului local și județean. Acest rol este subminat. Dacă consilierului local i se vor crea condițiile necesare ca el să-și poată îndeplini ca lumea funcțiile și îndatoririle, atunci nu se va mai pune atîta greutate pe funcția de deputat în legislativul țării. Ca atare care este funcția principală a deputatului în parlament? Să facă legi. Tot el trebuie să aibă grijă ca ele să fie executate cum se cuvine. Așa că în toiul discuțiilor despre întărirea legăturii dintre deputat și alegător, noi nu trebuie să uităm de consilierul local.

VC: *Majoritatea consilierilor, însă, dacă nu chiar toți consilierii, se plînge că statul le-a pus în circă o groază de obligații și îndatoriri fără să le fi pus în mîna pîrghiile financiare necesare îndeplinirii lor.*

AN: Sînt de-acord. Înainte, în timpurile sovietice, președintele executivului local era deputat. Adevărul e că atunci toți se numeau deputați. Acum după ce bugetul local este adoptat de consilieri, el ajunge pe mîinile primarului și nimeni nu știe ce se întîmplă cu acest buget. Însă dacă toate aceste lucruri ar fi discutate la ședințele consiliului local, sînt sigur că lucrurile s-ar fi schimbat. Noi intenționăm să introducem anumite modificări în Legea cu privire la administrația publică locală potrivit căror primarul să fie totodată și consilier local. Este anormal ca el să fie "în afara" consiliului local.

VC: *Are Partidul Comuniștilor o concepție, un program de activități privind colaborarea cu sectorul neguvernamental?*

AN: Faptul că am fost votați așa masiv vorbește de la sine. Eu consider că legislația trebuie îmbunătățită la capitolul societate civilă. Există prea multe generalități. Noi avem în cadrul partidului un grup de persoane care lucrează în direcția lărgirii relațiilor noastre cu societatea civilă. Unul din obiectivele principale ale acestui grup este să identifice modalitățile optime de menținere a legăturii dintre partidul nostru

și toate straturile societății astfel încît cetățeanul să poată primi întotdeauna operativ informația ce-l interesează și să ne aducă la cunoștință doleanțele lui.

Noi dorim să fim un partid deschis, care își ține urechea aplecată către societate. Noi dorim să fim întotdeauna la curent cu doleanțele ei, dar pe parcurs vom îmbunătăți în acest sens legislația și strădui ca cetățeanul să-și facă vocea auzită. Orice partid, fie el la guvernare, fie în opoziție, fie că nu participă deloc la alegeri, trebuie obligat prin lege să fie deschis și societatea să știe cu ce el se ocupă. Chiar astăzi, liderul partidului nostru, Vladimir Voronin, a avut o întîlnire cu liderii partidelor ce ne sînt aproape pe plan de concepții politice și nu au reușit să treacă pragul electoral în alegeri. Noi ținem foarte mult la un dialog deschis cu toate forțele ce vor binele acestei țări. Noi dorim ca președintele țării să se întîlnească în mod regulat cu liderii partidelor politice, mișcărilor social-politice și asociațiilor obștești ceea ce nu prea a avut loc pe timpurile președinților precedenți. Sper ca ei să ne propună niște propuneri și planuri de colaborare rezonabile și cu adevărat folositoare societății. Astfel încît, de exemplu, ONG-urile să fie implicate în diverse structuri de stat în colaborare cu care să desfășoare activități de interes public.

VC: *Nu există la ora actuală vreun partid care să nu fi atins într-un fel sau altul problema corupției. Nu există vreo publicație care să nu se fi plîns pe înflorirea corupției în Moldova. Ce va întreprinde Partidul Comuniștilor pentru a satisface așteptările societății de a vedea măcar cîteva persoane trase la răspundere pentru corupție?*

AN: Cînd vom forma guvernul, vom avea grijă să fie aleși în conducerea Ministerului de Interne, Ministerului de Justiție, Procuraturii, oameni care să nu fie "tutelați" și "instruiți" pe cine se poate sau nu să ancheteze, care să contribuie esențial la realizarea așteptărilor de care ați vorbit. Noi înțelegem că problema corupției, mafiei, este problema numărul unu a societății. Dosarele privitoare la tot felul de scandaluri de furturi și sustrageri în rîndurile miniștrilor și altor persoane cu înalte funcții de răspundere în stat vor fi ridicate și reexamine. Noi sperăm ca atît organizațiile de stat, cît și cele neguvernamentale, să ne semnaleze cazurile de corupție pe care ele le cunosc pe lîngă faptul că organele de resort se vor ocupa de acest lucru. Orice caz de corupție va trece prin judecată.

VC: *Vă mulțumim.*

6 martie 2001, Chișinău.

Vocea Civică: *Stimate, dle Dumitru Nidelcu, care sînt problemele principale cu care s-a confruntat CEC în organizarea și desfășurarea ultimei campanii electorale?*

Dumitru Nidelcu: În campania electorală noi ne-am confruntat cu numeroase probleme, dar principale aş numi două. Prima constă în faptul că alegerile au fost anticipate, vremea pentru desfășurarea lor era comprimată la maximum, de aceea pregătirea chestiunilor în comisie, examinarea lor, lucrul organizatoric în teritoriu, a presupus din partea CEC-ului mai multă energie, eforturi ca să fie respectate cerințele Codului electoral și termenii orarului măsurilor electorale. A doua: în Codul electoral după operarea unor modificări legate de introducerea termenelor alegerilor anticipate au mai rămas un șir de articole, poziții, termeni care se contrazic și provoacă diferite interpretări. Bunăoară, art. 76 prevede că data alegerilor anticipate în parlament se stabilește în termen de cel mult 45 de zile înainte de ziua alegerilor, iar art. 41 - că procesul de desemnare a candidaților începe imediat după anunțarea alegerilor și se termină cu 40 de zile înainte de ziua alegerilor. Reiese că pentru desemnarea candidaților se prevăd numai 5 zile, iar pentru înregistrarea acestora la CEC (art. 44) - 15 zile. Un alt caz este art. 47 (8) al Codului electoral care prevede că publicarea rezultatelor sondajelor sociologice va înceta cu 10 zile înainte de data alegerilor, iar art. 64 (4) prevede că mijloacele de informare în masă nu au dreptul să aducă la cunoștință publică rezultatele sondajelor sociologice cu 2 zile înainte de ziua alegerilor și în ziua alegerilor. Pentru a

"Hotărîrea de a înființa o Comisie Electorală Centrală cu statut permanent a fost una justă"

înlătura aceste neajunsuri CEC va pregăti propuneri de modificări și completarea a articolelor respective ale Codului electoral, mai ales ale celor ce țin de agitația electorală, acumularea și utilizarea finanțelor de către concurenții electorali.

VC: *Cîțiva concurenți electorali au cerut ca buletinele de vot considerate nevalabile să fie revăzute. Care au fost motivele în baza cărora aceste buletine au fost considerate nevalabile și ce va întreprinde CEC pentru a preîntîmpina pe viitor cauzele ce au dus la considerarea buletinelor respective drept nevalabile?*

DN: Examinînd contestația Partidului renașterii și Concilierii și a Partidului Democrat, CEC, în prezența concurenților electorali, a renumărat toate buletinele de vot considerate de către birourile electorale ale secțiilor de votare nevalabile. La renumărarea acestor buletine s-a constatat că din 40 817 buletine nevalabile au fost considerate în cele din urmă valabile 21 371, iar nevalabile au rămas 19 446. În urma verificării acestor buletine s-a constatat că un anumit număr de buletine a fost declarat nevalabil din motiv că ștampila "Votat" era aplicată între cerculeț și simbolul electoral, sau chiar pe simbolul concurentului electoral, ori în același patralater ștampila a fost aplicată de mai multe ori. Întrucît opțiunea votantului în toate aceste cazuri era clară, CEC a ajuns la concluzia că 21 371 de buletine de vot din cele 40 817 urmează a fi declarate nevalabile. Este de menționat că verificarea și renumărarea buletinelor nevalabile n-au influențat rezultatele alegerilor parlamentare cît privește concurenții ce au trecut pragul de reprezentare. De asemenea, a rămas neschimbat și numărul de mandate obținute de fiecare concurent electoral. Vreau să menționez totodată faptul că majoritatea alegătorilor au folosit în ultimele alegeri, pentru prima dată, ștampila, cu scopul de a-și exprima opțiunea. În pofida acestui element nou numărul de buletine nevalabile s-a micșorat considerabil. Dacă la alegerile parlamentare din 1998

această cifră a alcătuit 3, 42 procente din numărul total de buletine, la alegerile locale din 1999: 8,0 - 8,2 procente, apoi la alegerile parlamentare anticipate a alcătuit numai 1,20 procente. Pentru a preîntîmpina cauzele ce au dus la considerarea buletinelor nevalabile CEC va analiza rezultatele actualelor alegeri. De asemenea, vor fi organizate seminarii în teritoriu pentru funcționari electorali.

VC: *Acum, după ce aceeași CEC a administrat trei campanii electorale, ce credeți, cît de justificate au fost acele voci ce au cerut înființarea unei Comisii Electorale Centrale cu statut permanent?*

DN: Hotărîrea de a înființa o Comisie Electorală Centrală cu statut permanent a fost una justă. Pe parcursul a trei ani, administrînd trei campanii electorale, CEC a acumulat o anumită experiență. S-a perfecționat legislația electorală, s-au tipărit trei ediții a Codului electoral. În anul 2000, au fost organizate seminarii de instruire în toate județele. Sînt instruiți funcționarii electorali și numărul persoanelor ce participă la fiecare scrutin se află în creștere. Este îmbucurător faptul că acolo unde participă personalul electoral stabil alegerile se desfășoară mai organizat, cu mai puține dificultăți. CEC studiază experiența electorală a altor state. Participarea nemijlocită a membrilor CEC la forumurile internaționale pe teme electorale și ca observatori la alegerile din Olanda, România, Federația Rusă, Ucraina, au dat posibilitatea să fie acumulată experiența respectivă ce va fi fructificată în viitoarele alegeri. Schimbul de experiență cu comisiile electorale centrale din alte țări ne-a servit drept un catalizator la perfecționarea legislației electorale. Procedurile electorale eficiente au fost utilizate la noi în campaniile electorale din perioada 1998-2001.

VC: *Vă mulțumim.*

6 martie 2000, Chișinău.

POSTELECTORALA - 2001

Igor Boțan

Se pare că în Moldova clasa politică însușește cu greu lecțiile campaniilor electorale precedente. Angajându-se în lupta pentru asigurarea unei forme stabile de guvernare, simplificarea spectrului politic și asigurarea succesiunii la putere doar a câtorva partide, aceasta a descoperit - după alegerile din 25 februarie - că acest deziderat este, practic, realizat. Dar nu prin efortul ei, ci prin cel al alegătorilor. Trebuie să-i dăm credit clasei politice care a ajutat, totuși, electoratul în acest sens. Ridicând pragul electoral de la 4% la 6%, într-un moment când conjunctura politică nu cerea o astfel de inițiativă, fruntașii elitei politice moldovenești, practic, și-au sacrificat cariera. Se știe că pragurile electorale sînt instrumente de reducere a reprezentativității în favoarea stabilității guvernelor atunci cînd spectrul politic este extrem de ciopîrțit. După succesul comunistilor din 1998 (40% de mandate) și exploatarea cu maximă eficiență a statutului de opoziție de către aceștia, era evident că rating-ul lor este în creștere. Lucrul respectiv a fost confirmat de sondajul efectuat în mod profesionist de către Institutul de Politici Publice (IPP) și IMAS în septembrie anul trecut. În astfel de situații logica elementară arăta că accentul trebuia să fie pus pe principiul reprezentativității, cel al stabilității guvernamentale realizîndu-se în mod firesc. Au existat în acest sens inițiative din partea partidelor extraparlamentare, dar n-au fost luate în considerație. Mai mult, lupta împotriva *turismului parlamentar* (evitarea alianțelor cu partidele extraparlamentare mici) a agravat situația, jucînd festa la două din fostele partide parlamentare cu un incontestabil potențial politic. Pentru Partidul Renașterii și Concilierii (PRC) alianța cu oricare din *turiștii parlamentari* de pe segmentul de centru-dreapta ar fi însemnat trecerea pragului electoral. Același lucru, cu o mică diferență, e valabil și în cazul Partidului Democrat (PD), despre care se cunoaște că a refuzat alianța cu social-democrații doar cu cîteva zile înainte de expirarea termenului de înregistrare a concurenților electorali.

Acum, pare a fi util să ne amintim de niște lucruri știute și clarificate demult, dar pe care merită să le aranjăm, pe categorii, pentru a le avea în vedere. În primul rînd, era evident că *inflația de partide* politice trebuia, la un moment dat, să genereze procese de *salubritate* în toate cele trei categorii de partide politice. Din prima categorie face parte un șir de partide de centru-dreapta care au apărut la începutul anilor '90 ca emanații ale Frontului Popular (FP) atunci cînd conflictele interne nu au mai putut fi rec-

onciliate. Aceste partide au fost constituite de către lideri marcantî ai Mișcării de Renaștere Națională (MRN). Totuși, Partidul Popular Creștin Democrat (PPCD) a reușit să-și păstreze statutul de succes direct al FP, fapt ce a contribuit la moștenirea celei mai fidele părți a electoratului de această orientare. A doua categorie de formațiuni de centru-dreapta reprezintă emanații ale *puterii*: PRC, PD, "Alianța Braghiș" (AB). Logica luptei politice arăta că formarea și supraviețuirea partidelor respective e posibilă doar prin racolarea persoanelor cu importante funcții administrative în raioane și județe, care la rîndul lor puteau serveri drept promotori ai valului de expansiune administrativă pînă la nivelul comunităților. Centre de atracție pentru constituirea unor astfel de formațiuni au devenit personalități marcante ale vieții politice moldovenești: președinții Mircea Snegur și Petru Lucinschi (chiar dacă acesta n-a fost liderul unuia din partidele noi), premierul Dumitru Braghiș. Problema acestor formațiuni este că oferta lor politică este privită de funcționarii din teritorii ca o oportunitate pentru căpătuirea cu anumite beneficii. De aceea, este de ajuns ca liderii formațiunilor să scape *puterea* din mîini și capacitatea lor de influențare se comportă ca *pielea de șagrin*, chiar dacă formațiunile respective se îndoctrinează ulterior. Așa au pătîit-o Partidul Democrat Agrar (PDA), PRC, PD. "Alianța Braghiș" ar putea evita o soartă similară doar printr-un efort extraordinar. În plus, trebuie să se ia în considerație că nu numai pierderea *puterii* duce la micșorarea capacității de influențare a electoratului. Înșuși factorul *puterii* se comportă, cu trecerea timpului, ca *pielea de șagrin*, aproximativ după regulile progresiei geometrice: PDA - 43,2% în 1994, PD - 18,2% în 1998 și AB - 13,4% în 2001. Aceasta s-a întîmplat, fiindcă lucrurile în sfera socială au mers din rău în mai prost. Victoria absolută a PC rupe acest lanț de replicare succesivă a *puterii*. Comunistii, după ce i-au scos din joc pe toți substituenții lor provizorii în campaniile precedente, au cucerit *puterea* absolută, aflîndu-se formal în opoziție. Acest lucru poate marca o nouă etapă în dezvoltarea pluripartitismului în Moldova.

În sfîrșit, cea de a treia categorie de partide de centru-dreapta (așa numitele partide mici) este constituită din formațiuni fără vreă identitate deosebită în ochii alegătorilor. Ele formează doar un fundal care *reiterează* în ochii cetățenilor dreptul la asociere în partide politice, dar în același timp ele reprezintă principalul indicator al *inflației de partide*. Comportamentul lor este, cu mici excepții, previzibil.

Prima lor lansare de sine stătătoare în alegeri, imediat după înregistrare, este calificată de *partidele mari* - drept o greșeală, cea de a doua lansare - drept o prostie, iar lansările ulterioare - drept o încăpăținare marcată de inerție. Merită totuși să menționăm că de multe ori încăpăținarea partidelor mici este generată de aroganța partidelor mari. Cel mai bun exemplu în aceste sens este, după cum am văzut, lupta partidelor mari cu *turismul parlamentar* prin renunțarea formării alianțelor cu partidele mici. Dar există exemple cînd în comportamentul lor partidele mari și mici se schimbă cu locurile. Bunăoară, refuzul Partidului Național Liberal (PNL) de a se coaliza cu PPCD în baza reprezentării pe lista de candidați în proporție de 2:1 a fost o mare surpriză. Este o practică general acceptată ca la formarea alianțelor să se adopte proporția ce reflectă rezultatele ultimelor alegeri. La ultimele alegeri locale din 1999 forța electorală a formațiunilor respective se raporta ca 2:1. După alegerile din februarie vedem că adevărata pondere electorală a formațiunilor a fost de 3:1. Deci, PNL a putut beneficia extrem de mult de pe urma ofertei PPCD. De obicei, dacă se dorește un instrument mai fin de clarificare a tendințelor de creștere sau descreștere a rating-ului partidelor, acesta poate fi găsit doar în sondajele de opinie care se efectuează în ajun de alegeri. PNL care a beneficiat de acces nelimitat la *TV Catalan* a supraestimat impactul acestui avantaj și, în același timp, a subestimat rezultatele sondajelor ce nu-i avantajau de loc. Este curios că, la fel ca și *Plai Natal* (PL), PNL n-a dorit să ia în considerație experiența tristă a Alianței Civice pentru Reforme *Furnica* (ACRF) din campania din 1998. *Furnica* a efectuat atunci un experiment aproape ideal în ceea ce privește supraestimarea rolului resurselor financiare și a accesului nelimitat la televiziune. Ne amintim că scorul obținut de *Furnica* în acea campanie a fost de doar 3,3%. E greu de înțeles de ce alte formațiuni s-au lansat cu atîta nonșalanță în verificarea justetei experienței amare a *Furnicii*. Se cunoaște, de asemenea, și experiența Partidului Forțelor Democratice (PFD) care a beneficiat de serviciile *TV Catalan* în 1998 (rating-ul PFD nu s-a schimbat în 1998 față de cel din 1996). De pe atunci era clar că, de cele mai multe ori, abuzurile au efecte destructive. În opinia unor sociologi alergările *furnicii* pe ecranele televizoarelor în 1998 îi determinau pe mulți telespectatori să caute insecticide, iar dezvăluirile senzaționale ale PNL la *TV Catalan* împotriva tuturor i-a determinat pe mulți alegători ce votează

de obicei cu dreapta să se abțină de la participarea la votare. E păcat că PNL s-a ales cu faima tristă de promotor al războiului împotriva tuturor. Acest lucru i-a făcut pe experții străini ce au monitorizat alegerile să-și exprime îngrijorarea că s-ar putea să urmeze după aceasta acțiuni ale autorităților menite să introducă unele reglementări excesive în domeniul reflectării campaniilor electorale.

Dar care au fost efectele acestui comportament al concurenților electorali? S-ar putea afirma că războiul împotriva tuturor a scos în evidență inflația de partide și a motivat lunecarea opțiunilor alegătorilor spre *arhetip* (pattern). Într-adevăr, la ce ne trebuie alțea partide dacă ele înseși afirmă că toată clasa politică este coruptă! Ceea ce s-a întâmplat este similar cu ceea ce se întâmplă, de obicei, în economie pe timpurile inflației galopante - cetățenii investesc în astfel de cazuri în *valori imobile*. Pe scena politică moldovenească astfel de *valori imobile* sînt considerate formațiunile ce au stat la origini: PC - succesorul partidului pe timpurile căruia se trăia relativ fără griji; și PPCD - succesorul Frontului Popular care s-a constituit ca prima organizație de opoziție față de PC. Totul se ia de la început.

Totuși, mai rămîne un actor politic permanent. Am văzut că în ultimii 10 ani *puterea* a funcționat și ea ca o matrice pentru replicarea formațiunilor politice ca să perpetueze preluarea ștafeta. În campania recentă "Alianța Brașov" a beneficiat și ea de atuurile pe care le oferă *puterea* pentru a se promova. Dar chiar la prima ședință a noului parlament au ieșit în evidență disfuncțiile generate de eterogenitatea componentelor. Pentru aceasta a fost suficient să se ajungă la partajarea posturilor. Lucrul respectiv pune mari semne de întrebare vis-à-vis de capacitatea alianței de a deveni o forță centristă stabilă. Pentru a deveni o astfel de forță ea are nevoie, în primul rînd, de o idee clară, împărtășită de membri. Ideea privind necesitatea introducerii unei guvernări prezidențiale nu mai pare a fi actuală, lucru confirmat de liderul alianței în plină campanie electorală. În același timp, alianța a primit un suport masiv din partea Congresului Cetățenilor (CC), constituit în scopul promovării sistemului prezidențial. Încă un handicap al AB este că aceasta și-a pierdut statutul de *formațiune a puterii* imediat după alegeri, iar perspectiva de a se afla în *opoziție constructivă* poate fi considerată ca o măsură paliativă ce nu-i va aduce avantaje politice pe viitor. Statutul de opoziție cere asumarea rolului de aspirant la putere în baza alternanței. *Opoziția constructivă* ar putea semăna cu prestarea consultanței benevole, ceea ce nu e rău, dar asta nu-i va permite AB să-și creeze o identitate politică clară. *Opoziția*

constructivă poate funcționa în felul următor: dacă partidul de guvernămînt activează cu succes, atunci ea va încerca să-și adjuce de o parte din succes, iar dacă lucrurile vor merge prost, atunci se va putea invoca ignorarea de către *putere* a sfaturilor prețioase ale *opoziției*. S-ar putea însă ca jinduirea statutului de *opoziție constructivă* să reprezinte o încercare de modulare a *puterii*, imprimîndu-i acesteia o imagine nouă. A propos, se pare că *Unitatea - Edinstvo* (UE) a încercat să fie *opoziție constructivă* pe timpul guvernării agrarienilor. Rămîne de văzut dacă în situația creată AB va putea veni peste 4 ani cu o imagine credibilă și cu o ofertă electorală atractivă pentru alegători.

Relațiile *putere - opoziție* vor suscita, probabil, cel mai mare interes în perioada ce urmează. În condițiile actuale opoziția parlamentară va putea doar monitoriza activitatea *puterii*, beneficiind de posibilitatea de participare la exercitarea controlului parlamentar asupra guvernului. Cît privește opoziția extraparlamentară, care abia promite să se constituie, aceasta poate lua diferite forme. O posibilitate ar fi constituirea unui front comun cu opoziția parlamentară. Dar, ținînd cont de faptul că cele mai puternice formațiuni rămase în afara parlamentului consideră PPCD-ul ca fiind *groparul* lor, încă de pe timpurile demolării Alianței pentru Democrație și Reforme (ADR), este puțin probabilă posibilitatea promovării unei poziții coordonate. Pe de altă parte, înțelegînd că, în ochii electoratului moldovenesc, PC va rămîne o *valoare imobilă*, chiar dacă va realiza doar un procent redus din promisiunile sale electorale, important este ca situația să se îmbunătățească cîtuși de puțin. Ne putem da seama că o altă formă de opoziție extraparlamentară poate fi doar o *opoziție opoziției parlamentare*, pentru a-i lua locul la următoarele alegeri. Din acest punct de vedere Inițiativa Social Liberală (ISL) pare să deschidă o nouă oportunitate.

Cererea de fuzionare a partidelor extraparlamentare de orientare liberală este o vădită acțiune *antiinflaționistă* pe scena politică moldovenească. Astfel de cerințe nu sînt o noutate. Prezintă interes cerința suplimentară, ca liderii acestor partide să nu pretindă la conducerea formațiunii create prin fuziune. Există o logică în această cerință. Ea este bazată pe o experiență anterioară. Liderii partidelor respective au dat în permanență dovadă de ambiții exagerate. Aceste ambiții au fost alimentate de *sindromul părinților fondatori* ai partidelor pe care le-au constituit, ceea ce n-a permis ulterior rotația liderilor și a dus la scindarea succesivă a formațiunilor atunci cînd apăreau conflicte. În plus, după prăbușirea la alegerile din 25 februarie, orgoliile liderilor sînt măcinate de dorința de

reafirmare și anihilarea *sindromului rataților*. În aceste condiții *intrarea cîtorva urși într-un singur birlog* poate duce, cu o probabilitate foarte înaltă, la distrugerea acestuia. În plus, chiar dacă partidele respective au împreună un electorat de aproximativ 12 - 15% la această etapă, unificarea lor nu va semnifica și moștenirea mecanică a electoratului în aceste proporții.

Nu este de mirare faptul că reacțiile liderilor partidelor vizate la adresa ISL au fost foarte reținute. ISL și-a rezervat dreptul de a recurge la instituționalizare în cazul în care condițiile puse nu vor fi respectate. Aici poate apare un șir de probleme. Fără îndoială, schimbarea actorilor pe scena politică este un lucru necesar. Parafrazînd fraza *Bunului Rege Dogober* din faimoasa comedie franco-italiană precum că, *fericite sînt popoarele care n-au istorie*, s-ar putea susține că *fericite sînt partidele care n-au istorie*. Într-adevăr, venirea unor oameni noi cu studii speciale făcute în instituții prestigioase, care stăpînesc limbi moderne, neîmpovărați de acuzații de corupție și animozități reciproce iscate de clarificarea aportului la Mișcarea de Renaștere Națională, ar putea fi o mare oportunitate pentru dreapta politică. Partea slabă a ISL este lipsa, practic, totală de experiență a promotorilor ei în domeniul *construcției de partid*. Faptul că foarte buni analiștii politici trec de la analiza la producerea fenomenelor politice nu le poate garanta succes în mod automat. Rămîne de văzut cum ei își vor modela relațiile cu celelalte formațiuni. Se vor antrena în discuții sterile, căzînd pradă atacurilor acide ale presei oponentilor, ori vor acționa în cunoștință de cauză? În orice caz stabilirea unor relații neantagoniste cu PPCD ar putea revitaliza speranța unui posibil bloc comun de dreapta.

S-ar putea ca ISL să genereze inițiative de *combatere a inflației de partide* și pe segmentul de centru-stînga, unde ar putea fuziona formațiuni de orientare social-democrată. Astfel, mult dorita salubritate a spectrului politic s-ar produce în mod natural, fără restricții legislative, doar învîțînd din experiența acumulată și din simpla nedorință de a arunca bani în vînt. Cel mai bun exemplu în acest sens l-au dat candidații independenți care și-au redus numărul de 6 ori față de alegerile precedente.

Centrul pentru Dezvoltarea Democrației Participative.

HESPERIAN FOUNDATION

Hesperian Foundation este o fundație non-profit al cărei scop principal este îmbunătățirea sănătății oamenilor în comunitățile sărace din toată lumea prin largirea accesului populației la informația referitoare la sănătate. Fundația editează și tipărește cărți și alte resurse educaționale pentru comunitățile care se îngrijesc de sănătatea membrilor lor.

Credințele fundației:

În pofida progresului copleșitor din domeniul tehnologiilor medicale milioane de oameni din toată lumea încă mai suferă și mor de maladii ce pot fi prevenite și lecuite. Majoritatea populației de pe glob trăiește în sărăcie, în condiții insalubre și de malnutriție și niciodată nu va fi examinată de vreun medic. Oamenii săraci - atât din zonele rurale, cât și din cele urbane, adesea trebuie să se resemneze cu lipsa totală de orice fel de îngrijire medicală, pentru că locurile unde se prestează serviciile medicale se află prea departe de ei, sau sînt pur și simplu inaccesibile sub aspect financiar. Și chiar acele servicii medicale pe care un sărac arareori și le poate permite se află de cele mai multe ori sub pericolul de a fi desființate prin politicile economice globale care forțează guvernele să reducă substanțial mijloacele bugetare alocate îngrijirii medicale, învățămîntului și serviciilor sociale.

Fundația este o parte a unei mișcări, aflate în permanentă creștere, care promovează dreptul la îngrijire medicală pentru toți oamenii. Ea crede că:

- Oamenii din localitățile sărace își pot îmbunătăți substanțial sănătatea prin programe locale care să fie practice, creative și să facă uz la cunoștințele, experiența și resursele ce deja există în comunitate;
- Femei și bărbați cu studii sau fără studii pot înțelege, aplica și împărtăși informația medicală dacă ea este clară, simplă, și oferită în modul cuvenit;
- Materialele educaționale au cel mai mare impact și sînt extrem de folositoare cînd oamenii care le folosesc sînt implicați în elaborarea și promovarea lor;
- Pentru a obține și menține o sănătate bună, comunitățile trebuie să abordeze și scoată în evidență cauzele ce duc la înrăutățirea sănătății, cum sînt sărăcia, structurile sociale nedrepte și credințele tradiționale nocive.

Fundația a publicat cărțile "Acolo unde nu există medici" și "Acolo unde nu există stomatologi" care cuprind informații esențiale despre igienă și modul în care trebuie îngrijită sănătatea umană, informații destinate tuturor oamenilor de pe planetă. Fundația intenționează să publice în apropiatii ani cărți noi dedicate problemei sănătății atât fizice, cât și mentale, a oamenilor - tematici vitale pentru sănătatea și bunăstarea comunităților sărace.

De asemenea, fundația a publicat manualul "Cum să pregătești instructori în probleme de îngrijire medicală" în care se arată cum trebuie de selectat și instruit sanitarii și lucrătorii din domeniul îngrijirii medicale.

Cel mai recent titlu de carte publicată de fundație este "Acolo unde pentru femei nu există medici" unde se discută și se oferă informații foarte utile referitoare la tot felul de probleme femeiești de sănătate cu care se confruntă femeile de toate vîrstele.

Cartea "Copiii cu handicap fizic din sate", publicată de fundație, este un ghid pentru lucrătorii din domeniul reabilitării fizice și familiile ce au copii cu handicap fizic. Fundația mai pregătește o serie de broșuri privitoare la primul ajutor pentru copiii cu vîrsta sub 5 ani care au probleme cu auzul, vîzul, sau de ordin mental. Această serie se axează pe activitățile pe care părinții și alții ar putea să le desfășoare pentru a încuraja și contribui eficient la dezvoltarea plenară a copilului și participarea lui la viața comunității.

Adresa: The Hesperian Foundation, 1919 Addison Street, Suite 304 Berkeley, CA 94704 USA

Tel: (510) 845-1447, **Fax:** (510) 845-9141, **E-mail:** hesperian@hesperian.org

Pagina de Internet: www.hesperian.org

REFORMELE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ÎNTRE MIT ȘI REALITATE

Cristian Solonaru

În recenta campanie electorală toți concurenții au lansat cu profuziune declarații și programe privitoare la ieșirea din criză și asigurarea unui trai decent. Un loc aparte în aceste programe și declarații le-a revenit criticii realizărilor de până acum și necesității efectuării de noi reforme, în toate sferele vieții sociale. În opinia noastră, orice propunere de reformare trebuie precedată de o analiză a stării actuale de lucruri și de o trecere în revistă a celor realizate, pentru a nu se ajunge la reformarea a ceea ce deja este reformat. De aceea, începând cu prezentul, inițiem un șir de articole analitice despre modul în care au demarat, ce obiective au urmărit și cum s-au realizat reformele în țara noastră. Prima temă este dedicată reformei instituțiilor judiciare și de drept, deoarece reforma juridică a constituit principalul mecanism de realizare a prevederilor Constituției din 29 iulie 1994.

Concepția reformei judiciare și de drept

La 21.06.1994, Parlamentul a adoptat *hotărârea nr.152-XIII* privind aprobarea Concepției reformei judiciare și de drept în Republica Moldova. Imediat după intrarea în vigoare a noii Constituții la 22.09.1994 parlamentul a adoptat *hotărârea nr. 219-XIII* privind programul de activitate a parlamentului pentru realizarea prevederilor Constituției și ale Concepției reformei judiciare și de drept în Republica Moldova, conform căreia urmau să fie elaborate și adoptate peste 50 de acte legislative menite să realizeze prevederile concepției. Deși cu întârziere, actele legislative necesare au fost totuși adoptate și au intrat în vigoare. Nu au fost executate integral doar câteva din punctele programului, cum ar fi cele referitoare la actele și măsurile ce vizează: *securitatea și reforma militară; elaborarea, adoptarea și aplicarea actelor legislative; statutul Procuraturii; noile coduri (civil, penal, contravențional, al muncii, comercial, procedurale și de executare); starea de urgență, asediu și război; Departamentul (independent) de Anchetă; programul de stat de pregătire a cadrelor juridice pentru anii 1995-2005 și înființarea Academiei (guvernamentale) de Drept.*

Noile instituții de drept

După 1995 au fost înființate mai multe instituții de drept care sînt de maximă importanță și necesitate:

1. Curtea Constituțională – unica autoritate de jurisdicție constituțională în Republica Moldova ale cărei hotărîri au

avut o importanță deosebită pe parcursul ultimilor 3 ani.

2. Sistemul judecătoresc reorganizat, cuprinzînd judecătoriile (simple și specializate), tribunalele (5 la număr), Curtea de Apel și Curtea Supremă de Justiție. Hotărîrile judecătorești pot fi supuse mai multor căi de atac, posibilitatea erorilor judiciare reducîndu-se astfel la minimum. Statutul și independența judecătorilor este asigurată prin Constituție, actele internaționale și o serie de acte legislative ce reglementează domeniul respectiv. Unul din principiile de bază ale procesului judiciar este contradictorialitatea, care trebuie să asigure drepturi și obligații egale părților implicate. Consiliul Superior al Magistraturii asigură autonomia puterii judecătorești, numirile, deplasările, promovările și măsurile disciplinare pentru judecători.

3. Instituția contenciosului administrativ asigură responsabilitatea organelor administrației publice față de cetățeni și permite apărarea și restabilirea prin instanța de judecată specializată a drepturilor și libertăților legitime ale omului. Problemele organizatorico-funcționale și materiale stopează încă realizarea plenară a prevederilor legii și acest lucru trebuie să se afle în atenția instituțiilor de resort.

4. Instituția avocaturii și notariatului sînt scoase de sub monopolul și controlul total al statului, devenind independente și autonome. Există încă o serie de dificultăți legate de asigurarea participării din oficiu și gratuite a apărătorului, precum și probleme legate de asigurarea unor poziții procesuale egale tuturor părților și participanților la proces și

aceste aspecte trebuie să capete rezolvare în noile acte procedurale.

5. Instituția avocatului parlamentar își desfășoară activitatea în cadrul Centrului pentru Drepturile Omului și are menirea de a contribui la garantarea și apărarea drepturilor omului în spiritul actelor internaționale și prevederilor constituționale în materie. Executarea hotărîrilor și indicațiilor avocaților parlamentari rămîne a fi o problemă destul de complicată, deoarece depinde în cea mai mare măsură de situația economico-socială deosebit de grea în ultimii ani.

6. Curtea de Conturi este organul suprem de control asupra modului de formare, administrare și întreținere a resurselor financiare publice, avînd menirea de a exclude și preîntîmpina abuzurile, de a determina folosirea rațională a resurselor financiare publice și de a trage la răspundere instituțiile publice și funcționarii vinovați de fraudă.

7. Organele de securitate și de interne sînt menite să apere securitatea țării, ordinea publică, să combată infracțiunile și să protejeze cetățenii, mecanismele utilizării lor în calitate de forță represivă contra oponenților politici fiind anulate.

Considerații finale și de perspectivă

Concluzia principală care poate fi făcută în rezultatul analizei realizărilor reformei judiciare și de drept este că în general, baza legislativă necesară activității instituțiilor de drept este asigurată. Totuși, se poate spune că pentru fiecare din instituțiile antrenate în realizarea reformei există o serie de

dificultăți și probleme ce necesită a fi soluționate. Le vom analiza pe rând:

1. Parlamentul nu reacționează sau reacționează cu mare întârziere la necesitățile reformei, iar adesea actele juridice pe care le adoptă organul legislativ comportă cu totul alt sens decât cel avut în vedere de autorii propunerilor. Acest lucru se datorează faptului că legislativul emite acte ce sînt expresia voinței politice și adesea, nu se ia în considerație consecutivitatea acțiunilor și perspectivele aplicării legislației în practica juridică. Un exemplu elocvent în acest sens sînt chiar și modificările operate recent în Codul de procedură penală prin Legea nr.1090-XIV din 263.06.2000 (M.O. nr.16-18 din 15.02.2001). Scopul urmărit de inițiatorii Legii respective a fost de a asigura plener drepturile persoanei, o mai bună calitate și operativitate a urmăririi penale și a judecătorilor. Însă, acest scop nu va putea fi atins dacă parlamentul nu va adopta întregul pachet de legi necesare și nu va aproba instituirea de noi instanțe care ar asigura realizarea pleneră a scopurilor vizate.

Credem că o soluție favorabilă în domeniul respectiv ar fi introducerea unui moratoriu asupra modificării actelor ce au fost adoptate pentru realizarea reformei juridice și promovarea în exclusivitate a actelor esențialmente noi sau care au menirea de a înlătura lacunele depistate în aplicarea practică a actelor recent adoptate.

2. Justiția așa și nu a devenit pe deplin independentă de puterea legislativă și executivă, în acest sens impunîndu-se operarea unor modificări ce țin de finanțarea și dotarea tehnico-materială directă și pleneră a instanțelor judecătorești, prin transferuri directe și prin intermediul unui departament independent al administrării judecătorești, evitîndu-se implicarea nesanționată a Ministerului Justiției și a guvernului. Cu alte cuvinte, este necesară asigurarea unei autonomii și mai largi a puterii judecătorești, cu păstrarea și lărgirea spectrului de garanții necesare pentru asigurarea independenței judecătorilor.

Sub acest aspect, subscriem inițiativei ca în Constituție să fie introduse prevederi referitoare la finanțarea prioritară a instituțiilor de drept și la inadmisibilitatea diminuării resurselor financiare și materiale bugetare necesare pentru activitatea acestor instituții.

3. În domeniul reformării statutului procuraturii s-a făcut prea puțin și această reformă este necesară.

Totuși, în condițiile actuale se impune păstrarea, pentru acest organ, a anumitor funcții de supraveghere în domeniul respectării legislației ce vizează interesele generale ale societății, ordinea de drept, drepturile și interesele legitime ale cetățenilor.

4. Curtea Constituțională a devenit o instanță de o incontestabilă necesitate și importanță, ba chiar se poate afirma că anume această instituție a devenit un exemplu pentru întreaga reformă juridică. Acest lucru este confirmat de profesioniștii dreptului, dar ceea ce este și mai important, de întreaga societate, care vede în Curtea Constituțională un adevărat „pilon” al justiției și apărării cetățenilor de abuzul autorităților. Cu toate acestea, putem afirma că sarcinile care stau în fața Curții Constituționale nu sînt pe deplin realizate, deoarece hotărîrile Curții nu se execută de către organele abilitate (în general, problema consecințelor pe care le au hotărîrile Curții Constituționale necesită o examinare aparte, deoarece în acest sens sînt mai multe dificultăți, cele mai importante fiind legate de imposibilitatea obligării organelor puterii supreme de stat de a opera modificări în legislație). Despre neîndeplinirea hotărîrilor se menționează în toate rapoartele privind exercitarea jurisdicției constituționale, inclusiv și în Raportul pentru anul 2000 (M.O. nr.11-13/3 din 01.02.2001).

Soluțiile care sînt necesare pentru rezolvarea problemei executării hotărîrilor Curții Constituționale trebuie să fie incluse în Constituție, dar pînă la efectuarea modificărilor în Legea supremă acestea pot fi introduse în Legea cu privire la Curtea Constituțională și Codul jurisdicției constituționale. Printre soluțiile respective ar putea să se numere extinderea competenței Curții Constituționale (sesizarea din oficiu), posibilitatea aplicării unor sancțiuni materiale și administrative, dar și obligarea instanței de jurisdicție constituțională de a indica norma juridică aplicabilă în cazul declarării neconstituționalității unor reglementări juridice.

5. Lipsa de mijloace tehnico-materiale și financiare necesare activității instituțiilor de drept și lipsa de colaborare între toate organele puterii de stat constituie principalii factori ai ineficienței activității lor. Anterior s-au făcut încercări de a reglementa colaborarea între instituțiile de drept și a fost semnat chiar și un Acord între reprezentanții justiției, organelor de interne, ale procuraturii și securității, dar, cu regret, mai departe de semnarea acordului nu s-a mers, acuzațiile reciproce fiind reluate la scurt timp după aceea și devenind tot mai violente.

Excluderea pe cale legislativă a implicării politicului în activitatea organelor de drept ar fi o soluție pentru păstrarea poziției echidistante a acestor organe și ar produce efecte benefice pentru întregul sistem juridic.

6. Numărul enorm de cauze și sesizări prezentate instituțiilor de drept determină în mare măsură examinarea lor superficială, de aceea, se impune necesitatea formării unor noi instituții și

sporirea numărului de persoane angajate în cadrul lor, reducîndu-se ori dizolvîndu-se în general instituțiile ineficiente.

De menționat că efectuarea unor modificări și schimbări structurale în cadrul instituțiilor care au început să-și desfășoare activitatea conform noilor reglementări nu garantează sporirea eficienței și rezolvarea problemelor, de aceea, orice reformă de acest fel trebuie efectuată cu maximă prudență.

7. Problema informării juridice și propagării informației legislative rămîne a fi deocamdată una destul de acută și trebuie să devină una din preocupările de bază ale instituțiilor de drept și celorlalte instituții ale statului.

În acest sens se impune elaborarea și adoptarea Legii cu privire la Consiliul legislativ, care, pe lîngă acordarea de asistență Parlamentului, va ține evidența și reeditarea oficială a legislației, va asigura posibilitatea accesului liber a tuturor celor interesați și va organiza activitatea de propagare în masă a legislației naționale și internaționale.

8. Implicarea Curții de Conturi în administrarea finanțelor publice se rezumă la constatări post-factum și la înaintarea materialelor spre examinare autorităților culpabile de fraudă sau instituțiilor ce au competența de a-i trage la răspundere pe subiecții vinovați. Se poate spune însă că și legislația stimulează încălcările, deoarece nu permite libertatea de acțiune a subiecților vizați, care, pentru a realiza scopuri de interes public, sînt nevoiți a eluda prevederile juridice restrictive și ambigue (recentul control asupra activității USM este elocvent în acest sens).

Drept exemplu pentru afirmațiile de mai sus servesc rapoartele Curții de Conturi unde se constată încălcări comise de către organele de interne, ale procuraturii, justiției, ministere și departamente din subordinea guvernului etc. În caz contrar, pare foarte logică întrebarea cum poate fi cerută respectarea legislației de la persoanele particulare, dacă înseși organele puterii de stat și de apărare a ordinii de drept o încălcă.

Soluțiile necesare pentru ameliorarea activității Curții de Conturi ar fi implicarea acestui organ nu numai în constatarea faptelor, dar și în prevenirea lor, prin efectuarea unor controale și expertize efectuate a priori.

În concluzie, se poate afirma că supremația legii, în calitate de condiție principală a statului de drept, nu este asigurată din cauza lipsei de voință politică și socială, ci nu din cauza imperfecțiunii legislației.

(*va urma*)

COORDONAREA COORDONATORILOR

Inițiativele civice merită să fie dezbătute pe larg și cu cea mai mare atenție. Recent, am primit prin poșta electronică un mesaj din partea *Comitetului de Coordonare al Consiliului Național (CCCN) al ONG-urilor* în care se expunea *inițiativa constituirii unei structuri reprezentative a societății civile din Moldova*. Citind textul inițiativei respective, am avut senzația potrivit căreia *constituirea unei structuri a organizațiilor neguvernamentale din Moldova sub forma unui Consiliu Național al Organizațiilor Neguvernamentale (CN_ONG)* este un lucru predeterminat. Faptul că autorii inițiativei propun *organizarea unei întâlniri a tuturor celor interesați de aprobarea unui Plan de Acțiuni a organizațiilor neguvernamentale din Moldova* demonstrează că lucrurile au fost deja puse la cale. Autorii inițiativei nu pun la îndoială necesitatea constituirii CN_ONG, iar comunitatea ONG-urilor este pusă în fața faptului împlinit. Acest

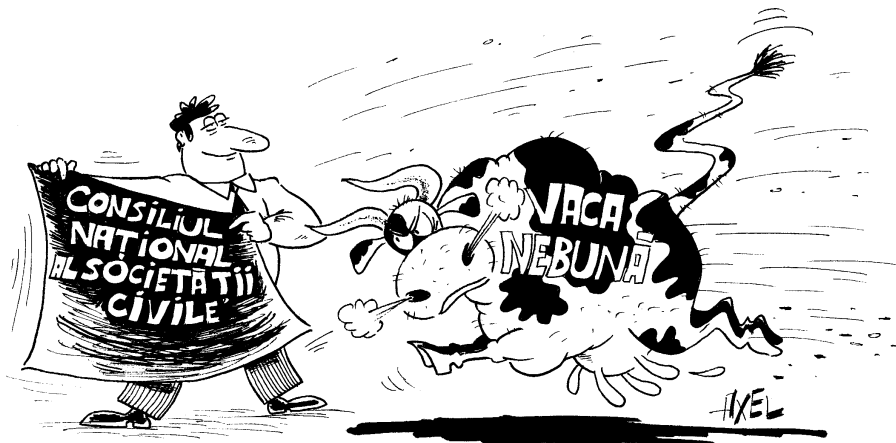
cînd au inclus în lista susținătorilor Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM), care nici nu bănuia despre acest lucru. Evident, celor care nu vor susține inițiativa li se va reproșa că nu sînt în stare să *renunțe la propriile ambiții*.

Întrucît am fost îndemnați să venim *cu observații critice* și, în plus, am aflat că mesajul autorilor inițiativei a fost distribuit la vreo 500 de adrese electronice, am hotărît să-l anexăm la acest articol în care ne expunem atitudinea noastră. Aceasta pentru a evita posibile acuzații de a fi citat fraze rupte din context. Sperăm ca gestul nostru să fie privit ca o contribuție la facerea publică a inițiativei, iar atitudinea noastră - ca una particulară, ci nu ca una a *Societății Civile*. Ferească Domnul! În cele ce urmează am dori să ne oprim asupra unor lucruri pe care le-am descoperit în textul inițiativei (vezi anexa) și să intuim un posibil scenariu al dezvoltării ei.

să dea dovadă de mai multă maturitate și responsabilitate. Stranie constatare. Aici apar cîteva întrebări. Consideră oare autorii inițiativei că *maturitatea și responsabilitatea societății civile* se probează prin crearea CN_ONG, adică a unui Centru de coordonare a coordonatorilor? Cînd e vorba de *responsabilitatea societății civile* apare și o altă întrebare: nu cumva e vorba de *responsabilitatea societății civile față de CN_ONG*? Asta ar fi logic dacă se dorește ca CN_ONG să devină o *structură reprezentativă a ONG-urilor din Moldova*.

De fapt, problema reprezentativității ar putea fi rezolvată. Spre exemplu, Ministerul Justiției ar putea întocmi lista membrilor ONG care vor participa la alegerea deputaților din partea ONG în structura reprezentativă CN_ONG. S-ar putea merge și pe altă cale. Autorii inițiativei ar putea deveni *ab initio* membri ai CN_ONG, ca să nu se mai piardă timp pe căutarea criteriilor de reprezentativitate. Prin aceasta li s-ar da credit autorilor ideii pentru inițiativa lor. Judecînd după lista organizațiilor ce au subscris inițiativei, toți membrii acestora ar trebui să fie tineri, sau cel puțin din organizații de tineret, deci - progresiști. În plus, ei mai sînt de orientare europeană, ceea ce-i face credibili din start. Un alt avantaj este că inițiativa CCCN este în albia tradițiilor naționale. Într-adevăr, dacă în țara noastră au existat politicieni care au vorbit în numele poporului de ce n-ar exista ONG-iști care ar vorbi în *numele societății civile*. Asta ar contribui, în sfîrșit, la curățarea *societății civile* de inșii ce și-au făcut, fără a avea nici un merit, profesie din *reprezentarea* acestuia în țară și peste hotarele ei.

Indiferent de modul de desemnare a membrilor CN_ONG, noi susținem ideea ca aceștia să reprezinte diferite sectoare ale *societății civile*. Asta ar contribui la *asigurarea progresului și prosperității cetățenilor, realizarea unui consens social al statului cu societatea civilă*. Spre exemplu, acum cînd *prosperitatea cetățenilor* este amenințată de boală vacii nebune, dacă ar fi în CN_ONG vreun reprezentant al unei asociații a medicilor veterinari, acesta ar putea mobiliza toată *societatea civilă* la luptă împotriva acestei maladii. Pe lîngă efectele economice de scurtă durată a unor astfel de acțiuni, n-ar trebui să ne scape din vedere posibilele efecte cu

lucru este confirmat și de reprezentanți ai Ministerului Justiției care au fost consultați în vederea înregistrării CN_ONG. În această situație ne rămîne să le dăm credit autorilor pentru că au anticipat posibile reacții la inițiativa lor, declarînd că nu vor *răspunde criticilor neconstructive*. Atunci cînd *constituirea unei structuri reprezentative a societății civile* este un lucru decis, orice exprimări a opiniilor ce pun la îndoială necesitatea creării unei organizații cu denumirea de *Consiliu Național al ONG-urilor* vor fi, evident, considerate *critici neconstructive*. După toate aparențele asta nu-i va deranja pe viitorii membri ai *structurii reprezentative a ONG-urilor* atunci cînd vor vorbi în numele *societății civile din Moldova*, chiar dacă din cele peste două mii de ONG-uri doar o parte va susține inițiativa. Așa cum nu i-a deranjat atunci

Să începem cu *argument-ul* care n-ar trebui să fie altceva decît un raționament menit să dovedească sau să respingă ceva. *Argument-ul* CCCN se reduce la constatarea faptului că ceea ce vor să facă *nu este nou* (curioasă manifestarea de modestie pe fundalul pretențiilor de a *reprezenta societatea civilă*) și că *ține cont de o oarecare practică internațională*. Totuși, aceste constatări par a fi insuficiente pentru a face un raționament de natură să probeze că e necesar să fie constituit *Consiliul Național al ONG-urilor* (CN_ONG). CCCN constată, pe bună dreptate, că lideri de ONG-uri din toate domeniile au creat deja *Grupuri de lucru, Consilii, Comitete, Alianțe* etc. care au demonstrat *un grad înalt de responsabilitate în domeniile respective*. Pe de altă parte, tot ei consideră că *a sosit timpul ca societatea civilă din RM*

bătaie lungă. Într-adevăr, ce s-ar putea produce în sufletele ecologiștilor preocupăți, în cadrul sectorului lor îngust, de înverzirea Plaiului Natal (a nu se confunda cu cel politic), când o întreagă societate civilă, într-o singură suflare, ar porni lupta cu boala vacii nebune? Sigur că frustrare! Pînă acum toți au însușit formule vechi pentru definirea noțiunii de societatea civilă, bazate pe viziunile unor Kant, Fichte, Hume, Hobbes, Locke, Cohen, Arato, Gellner, Dahrendorf. Formula plămădită în baza viziunilor acestora, acum, după inițiativa CCCN, pare a fi demodată: *societatea civilă este o formă de societate istoric evoluată, care presupune existența unui spațiu social în care oamenii se află în*

competiție deschisă unii cu ceilalți în cursa atingerii și acumulării valorilor de care sînt interesați.

Nu-i vorba, CCCN subscrie și el la așa valori ca *libertatea și pluralismul de opinii*, dar le dezvoltă creativ și dialectic. Astfel, dacă la momentul crizei constituționale din anul trecut ar fi existat CN_ONG, atunci în calitatea sa de *balanță a celorlalte puteri din ierarhia socială* CN_ONG, probabil, ar fi *implementat un plan de acțiuni bine coordonat* pentru a decide, spre exemplu, care ONG-uri să susțină ideea prezidențială și care pe cea parlamentară, asigurînd astfel și *balanța și pluralismul* opiniilor. Dar în lipsa CN_ONG acest lucru s-a împlinit fără a fi *coordonat*. Nu e bine.

Cu riscul de a fi considerați retrograzi, totuși, vom continua să credem că fiecare organizație trebuie să se ocupe de realizarea scopurilor sale statutare, iar coordonarea coordonatorilor nu poate fi din categoria acestora. Problema cooperării dintre ONG-uri se va rezolva de la sine atunci cînd va apărea necesitatea. Cît privește soarta *consiliilor naționale*, autorii inițiativei ar putea să se documenteze pe la organizațiile studențești.

În final, avem o rugăminte față de CN_ONG. Atunci cînd vor *reprezenta societatea civilă moldovenească*, dacă se poate, să menționeze: cu excepția **Centrului pentru Dezvoltarea Democrației Participative**.

ARGUMENT

Ideea creării unei structuri reprezentative a sectorului neguvernamental din Moldova nu este nouă. În ultimii ani, aceasta a fost formulată în repetate rînduri la diferite întâlniri, forumuri, conferințe ale reprezentanților organizațiilor neguvernamentale. Astfel, lideri ONG din toate domeniile sociale au creat în acest rîstimp, cu mai mult sau mai puțin succes, Grupuri de lucru, Consilii, Comitete, Alianțe etc. Prin ceea ce fac, aceste structuri formale sau neformale de tip "umbrelă", demonstrează un grad înalt de responsabilitate în domeniul lor de activitate.

Din aceste considerente și ținînd cont de practica internațională,

CONSIDERĂM:

Că a sosit timpul ca societatea civilă din Republica Moldova să dea dovadă de mai multa maturitate și responsabilitate,

ȘI SUBSCRIEM LA URMĂTOARELE:

1. Dezvoltarea societății democratice și a statului de drept în Republica Moldova nu este posibilă fără o implicare hotărîită și responsabilă a ONG-urilor în soluționarea problemelor sociale.
2. Asigurarea progresului și prosperității cetățenilor necesită realizarea unui consens social a statului cu societatea civilă.
3. Societatea civilă trebuie să-și asume rolul binemeritat de balanță a celorlalte puteri din ierarhia socială.

În viziunea noastră, acestea nu pot fi realizate fără:

1. Conștientizarea de către fiecare ONG în parte a locului său în sectorul neguvernamental din Moldova.
2. Elaborarea și implementarea unui plan de acțiuni bine coordonat a organizațiilor neguvernamentale din Moldova, de depășire a situației critice din țară.
3. Renunțarea la propriile ambiții și mobilizarea tuturor resurselor pentru realizarea unui dialog deschis și a unui consens durabil în acțiuni.

DREPT URMARE PROPUNEM:

1. Organizarea unei întâlniri a tuturor celor interesați de aprobarea unui **Plan de Acțiuni** a organizațiilor neguvernamentale din Moldova.
2. Constituirea unei structuri reprezentative a organizațiilor neguvernamentale din Moldova sub forma unui **Consiliu Național al Organizațiilor Neguvernamentale din Moldova (CN ONG)**.

În cele ce urmează, am anexat viziunea noastră privind:

CONSILIUL NAȚIONAL AL ORGANIZAȚIILOR NEGUVERNAMENTALE DIN MOLDOVA (CN ONG)

Misiunea CN ONG este:

- De a contribui la formarea unei societăți civile responsabile în Republica Moldova;
- De a-și concerta eforturile pentru dezvoltarea sectorului asociativ pe principiile transparenței, libertății și pluralismului de opinii;
- De a asigura reprezentarea organizațiilor neguvernamentale în raport cu autoritățile publice și structurile internaționale.

Prin constituirea CN ONG, organizațiile sale fondatoare își propun:

- a) Să lanseze și să implementeze inițiative în vederea realizării unei societăți democratice în Moldova;
- b) Să susțină dezvoltarea structurilor reprezentative, pluraliste și democratice din Moldova;
- c) Să se implice în soluționarea problemelor sociale actuale, care afectează funcționarea sectorului asociativ din Moldova;
- d) Să promoveze politici de recunoaștere a importanței rolului cetățenilor în societate;
- e) Să inițieze programe naționale de educație civică a populației;
- f) Să respecte și să apere drepturile civile, economice, sociale, culturale, a altor drepturi și libertăți legitime;
- g) Să realizeze strategii de sincronizare a societății civile din Moldova la alte state pe baza extinderii contactelor internaționale.

PLANUL DE ACȚIUNI al CN ONG

În perioada 2001-2002 vor fi realizate următoarele acțiuni:

- a) Dezbateri publice pe teme de actualitate;
- b) Campanii de susținere a valorilor general-umane și a soluțiilor proprii la eventualele încălcări și abuzuri din societatea civilă,
- c) Seminare, conferințe, simpozioane și reuniuni cu caracter informativ și festiv;
- d) Studii, cercetări, rapoarte, proiecte și sondaje de actualitate socială majoră;
- e) Servicii de asistență, informare și promovare a organizațiilor neguvernamentale din Moldova;
- f) Editează publicații și materiale informative pentru reflectarea activității CN ONG și a sectorului asociativ din Moldova;
- g) Cooperează cu Mass media, ONG-uri, organele administrației publice, instituțiile guvernamentale și organizațiile internaționale pentru realizarea schimbului de opinii și experiență.

Inițiativa creării CN ONG este susținută pîna în prezent de următoarele ONG-uri din Moldova, ce activează în diverse domenii:

1. Alianța pentru Pace din Moldova.
2. Alianța Studenților din Moldova.
3. Asociația "Crinul de Lumină".
4. Asociația Informaticienilor din Moldova.
5. Asociația Obsteasca "DEMO-LEX".
6. Asociația pentru Cultură Civică și Politică în Moldova – "ACCEP".
7. Centrul de Formare Europeană din Moldova.
8. Centrul European din Moldova.
9. Clubul Tinerilor "IGNIS".
10. Federația Organizațiilor Studențești și de Tineret din Moldova.
11. Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în Moldova și multe alte ONG-uri, care și-au manifestat interesul pentru această acțiune.

NOTA BENE:

Comitetul de Coordonare este receptiv la orice observații critice, sugestii sau propuneri ale Dv. Totodată, menționăm că nu vom răspunde atacurilor la persoană și criticilor neconstructive.

OBSERVAREA SCRUTINULUI PARLAMENTAR DIN 25 FEBRUARIE 2001

Margareta Mămăligă

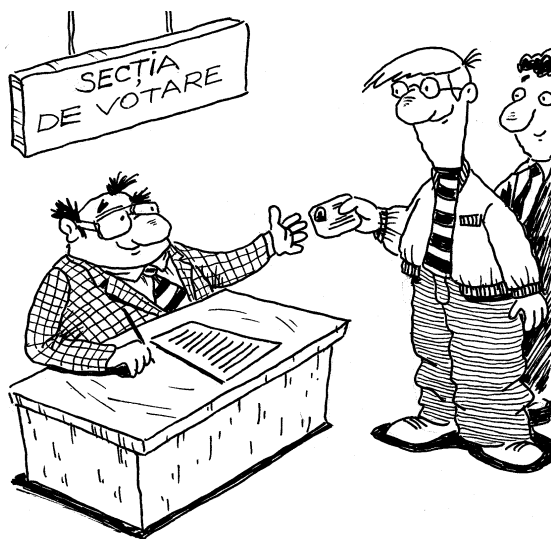
Fundația IFES-Moldova și Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova au instruit 11 observatori internaționali și 210 observatori independenți (locali) pentru scrutinul parlamentar din 25 februarie 2001. Aceștia au vizitat în ziua alegerilor peste 200 secții de votare, acoperind toate zonele geografice ale Moldovei - zone populate de diverse grupuri etnice - inclusiv secțiile de votare speciale pentru persoanele aflate în detenție preventivă, spitale și militarii în termen.

Potrivit concluziilor generale ale observatorilor, scrutinul din 25 februarie a fost organizat în conformitate cu legislația electorală națională și standardele internaționale pentru alegeri libere și corecte. Deși au fost înregistrate unele nereguli, acestea au purtat un caracter neînsemnat și au avut loc mai curînd din cauza unor erori neintenționate decît a unor tentative de manipulare a operațiunilor electorale. Cazurile au scos în evidență aspectele ce ar putea fi îmbunătățite, dar și părțile slabe ale procedurii de vot care ar lăsa loc pentru comiterea fraudelor.

O primă categorie de observații se referă la aplicarea noii proceduri de votare. Pentru prima dată în acest scrutin alegătorii au folosit ștampila pentru a vota. Tot pentru prima dată, înainte ca alegătorul să introducă buletinul în urnă, un membru al comisiei a trebuit să aplice ștampila specială a secției de votare pe versoul buletinului de vot.

Au fost comunicate puține cazuri în care alegătorii nu au cunoscut cum să voteze cu ștampila, adică ei au aplicat-o pe simbolul concurentului electoral și nu în cercul din dreptul concurentului după cum cere legislația. Alteori alegătorii au ștampilat atît simbolul concurentului, cît și cercul din dreptul concurentului. Deși intenția alegătorilor era clară, în unele secții de votare aceste buletine au fost considerate nevalabile pentru că nu corespundeau întocmai criteriilor tehnice de validare a buletinelor.

Dacă membrii birourilor electorale au fost instruiți în legătură cu modul aplicării ștampilei speciale a biroului pe buletinele completate, mulți alegători nu au știut de aceasta, în pofida măsurilor de mediatizare. Astfel, în perioadele de maximă aglomerație de alegători în secțiile de votare, au fost înregistrate

mai multe cazuri în care alegătorii și-au introdus buletinele completate în urna de vot fără ca ștampila secției de votare să fi fost aplicată pe verso. În acest sens, observatorii au recomandat ca această ștampilă să fie aplicată pe versoul buletinului la eliberarea acestuia.

Cea de a doua categorie de observații ține de unele nereguli care se repetă de la un scrutin la altul, dar care nu sînt mai puțin importante. Așadar, și în acest scrutin au fost înregistrate cazuri cînd în cabina de vot intrau mai multe persoane la unloc – soți, rude sau prieteni, iar unor alegători li s-a permis să voteze fără a se fi legitimat. Secțiile de votare nu au fost întotdeauna organizate în mod corespunzător – fie că urna de vot nu se afla în văzul membrilor biroului, fie că atributele secției de votare se aflau în două camere separate. Aici ar fi cazul să se pună problema aplicării consistente de către organele electorale a procedurilor electorale. Este edificator în acest sens exemplul criteriilor de invalidare a buletinelor care au variat de la o secție de votare la alta, după cum am arătat și mai sus. Circa

50% din buletinele declarate inițial nevalabile, sau 1,3 procente din numărul total de buletine, au fost găsite valabile la verificarea lor de către Comisia Electorală Centrală. În mod firesc, sarcinile delegate nu sînt niciodată îndeplinite întocmai. Necesitatea unei instruirii suplimentare a funcționarilor electorali este, așadar, iminentă.

Numărul mare de alegători incluși pe listele suplimentare - circa 5 procente, indică faptul că există încă multe probleme legate de listele electorale. De cele mai multe ori acestea nu sînt actualizate, sau se verifică în ajunul alegerilor de lucrători ai primăriei care merg din casă în casă. Nu se poate vorbi însă de o soluție pe termen lung a problemei listelor de alegători atîta timp cît nu există un sistem național eficient de evidență demografică.

În pofida acestor deficiențe în scrutinul consumat s-a produs o îmbunătățire vizibilă a calității organizării alegerilor. Doar 0,86 procente din buletinele completate au fost declarate nevalabile față de circa 7 procente în 1999 și 3,4 procente în 1998. Sub aspect cantitativ, prezența ridicată a alegătorilor la urnele de vot a fost apreciată de mai mulți observatori drept „un indiciu al încrederii cetățenilor în procesul democratic.”

Este ușor de a depista încălcări minore ale procedurilor într-un sistem în proces de evoluție. Merită, însă, să menționăm eforturile întreprinse de CEC și alte organe electorale în vederea unei desfășurări cît mai corecte a alegerilor. Codul electoral al Moldovei este considerat a fi unul dintre cele mai reușite din regiune. Ar fi discutabil, însă, sistemul electoral în sine, prin care deputaților nu li se cere să reprezinte anumite zone geografice sau grupuri de alegători. De asemenea, lipsa unor reglementări ce ar permite accesul la informație privind finanțarea campaniilor electorale ale partidelor politice și candidaților independenți nu permite nivelul de transparență caracteristic unei democrații participative autentice.

- În ziua de 26 ianuarie, la Chișinău a avut loc conferința “Mass media în alegerile parlamentare 2001: reglementări, codul deontologic și partizanatul politic”, organizată de Asociația Presei Electronice, Centrul Independent de Jurnalism și Comitetul pentru Libertatea Presei. Conferința a fost finanțată în principal de IFES-Moldova. La ea au participat peste 80 de reprezentanți ai mass mediilor de stat și independente, ai partidelor politice și societății civile, funcționari electorali etc.

Aspect de la conferința din 26 ianuarie

- În ziua de 31 ianuarie, IFES-Moldova a organizat în comun cu CEC un seminar de instruire pentru 80 de funcționari electorali.
- În perioada 31 ianuarie - 28 februarie, postul de radio “Antena C” al municipiului Chișinău a difuzat un alt ciclu de emisiuni “Vocea Civică”, pregătit în comun de către IFES-Moldova și Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului (LADOM). În cadrul acestor emisiuni au fost abordate probleme legate de rolul observatorului local și internațional în alegeri, legislația electorală, reflectarea campaniilor electorale în mass media etc. La emisiuni au participat membri ai Comisiei Electorale Centrale, reprezentanți și experți ai IFES și Centrului pentru Dezvoltarea Democrației Participative (CDDP).
- În ziua de 2 februarie, IFES-Moldova și Curtea Supremă de Justiție au organizat în comun seminarul “Soluționarea disputelor electorale”. 400 de judecători au participat la reuniune. 100 din ei vor fi implicați în soluționarea disputelor electorale.
- În luna februarie, IFES-Moldova a produs pentru televiziune un clip electoral motivațional și unul tehnic (de explicare a modului în care se votează corect), și respectiv pentru radio - un clip motivațional și unul tehnic. Clipurile video au fost difuzate de postul național de televiziune și “NIT”, iar clipurile radio de postul național de radio. Totodată, IFES-Moldova a mai produs un poster electoral tehnic de explicare a votării pas cu pas, care a fost afișat în interiorul și în afara secțiilor de votare în ziua alegerilor pentru a-i ajuta pe alegători să voteze corect.
- În ziua de 6 februarie, IFES-Moldova și Comisia de certificare de pe lângă Ministerul Justiției a organizat în comun seminarul de instruire “Certificarea utilității publice” în incinta Departamentului Relații Naționale și Funcționarea Limbilor al Republicii Moldova. Reprezentanți ai peste 50 de organizații ce reprezintă toate minoritățile etnice din Moldova au participat la această reuniune.
- În ziua de 8 februarie, IFES-Moldova și CEC au organizat în comun un seminar de instruire pentru peste 200 funcționari electorali din localitățile județului Orhei.
- În ziua de 9 februarie, IFES-Moldova în comun cu CEC, Procuratura și Curtea Supremă de Justiție au organizat seminarul “Alegerile parlamentare 2001. Dispute electorale și respectarea legislației electorale” la care au participat peste 350 de procurori.
- În ziua de 10 februarie, IFES-Moldova a organizat în comun cu CEC un seminar de instruire pentru funcționarii electorali din Criuleni.
- În luna februarie, reprezentanții IFES-Moldova au acordat un șir de interviuri mijloacelor de informare în masă din Moldova și străinătate, atât de stat cât și private, în care s-au referit la aspectele juridice ale procesului electoral, reflectarea campaniei electorale în presă, mișcarea observatorilor locali etc.

Aspect de la un seminar de instruire a observatorilor locali

- În perioada 19-23 februarie, IFES-Moldova a organizat împreună cu LADOM cinci seminarii de instruire a peste 200 observatorilor locali (3 în Chișinău, 1 în Bălți și 1 în Cahul) care au observat ulterior alegerile parlamentare anticipate din 25 februarie 2001 în toate județele Republicii Moldova. Observatorii au fost instruiți de expertul IFES, Paul DeGregorio, Charles Lasham, directorul IFES-Moldova, și alți reprezentanți ai IFES și LADOM. Participanților la seminarii li s-au distribuit diverse materiale legate de observarea alegerilor și legislația electorală.

“Lumea Fără Droguri”

Vocea Civică

Volumul 7, Nr.1 (34) Ianuarie-Februarie 2000

*Ideea acestei publicații îi aparține
lui Dorin Tudoran*

Editor

IFES-Moldova
Str. George Meniuc, nr. 3
MD2009 Chișinău, Moldova
Tel.: 733255, tel./fax: 731477
E-mail: office@ifes.md
<http://www.ifes.md>

IFES-Moldova

Director

Charles Lasham

Coordonator principal de programe

Igor Boțan

Coordonator financiar-administrativ

Vladimir Gurin

Coordonator Centrul de resurse

Tamara Chitoroagă

Coordonatori de programe:

Gabriel Mumjiev

Ina Gutium

Margareta Mămăligă

Programul IFES în Moldova este
finanțat de Agenția Statelor Unite
pentru Dezvoltare Internațională,
USAID

Fundația de binefacere “Lumea Fără Droguri” este o organizație independentă non-profit care a căpătat personalitate juridică în ziua de 26 aprilie 2000.

Scopurile fundației sînt următoarele: intensificarea luptei împotriva răspîndirii narcomaniei; coordonarea și unificarea activității cetățenilor, a instituțiilor de stat și obștești împotriva business-ului de droguri; desfășurarea unui complex de programe și proiecte îndreptate spre micșorarea folosirii mijloacelor narcotice și psihotrope; crearea unor centre medicale specializate pentru bolnavii de narcomanie și reabilitarea lor socială.

Situația socială gravă și crizele de tot felul din Moldova i-a determinat pe mulți adulți, adolescenți și minori să-și caute aleanul și salvarea în consumului de droguri. Potrivit datelor oferite de organele de drept, numărul persoanelor ce consumă droguri a crescut în ultimul deceniu de 10 ori. Se presupune că peste 60 000 de persoane cu vîrstă cuprinsă între 10 și 30 de ani sînt narcomani. Proporțiile și ritmul de răspîndire a traficului de droguri și consumului lor în Moldova au atins asemenea proporții încît dacă nu se vor lua măsurile necesare stopării acestui fenomen, avem toate motivele să credem că în pericol se va afla însuși fondul genetic al întregii națiuni.

Odată cu creșterea numărului persoanelor ce consumă droguri a crescut brusc și numărul crimelor comise în acest domeniu, precum și al oamenilor ce s-au infectat cu virusul SIDA.

Traficul intens de droguri pe teritoriul țării se datorează și condiției sale geografice. Moldova a devenit nu numai o piață de desfacere, dar și un important punct de tranzit. Ea se află pe una din rutele tradiționale de transportare a drogurilor din Asia Mijlocie în Europa.

Caracteristica principală a fenomenului traficului și consumului de droguri din Moldova este faptul că ea nu dispune de un sistem de profilaxie care să facă față acestei probleme și să servească drept bază pentru o puternică propagandă antidrog, iar societatea manifestă o indiferență mai mult decît îngrijorătoare față de această gravă problemă. Pe acest fundal a fost creată fundația “Lumea fără Droguri”. Fundația planifică organizarea unor companii informativ-propagandistice menite să descurajeze pe cît e posibil consumul și traficul de droguri. Ea se va adresa nu numai consumatorilor de droguri, ci și părinților, pedagogilor, educatorilor etc.

Fundația înțelege că a te izbăvi de dependența de droguri este un proces îndelungat. Din aceste considerente ea invită la colaborare pe toți cei interesați de a trăi, munci și iubi fără droguri și de a-i ajuta pe alții să trăiască la fel.

Adresa:

str. 31 August 1989, ap. 79/1,
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: 22 11 52, 27 00 87, fax: 27 13 90

Opiniile exprimate în articolele publicate aparțin autorilor și nu reprezintă, în mod necesar, și punctul de vedere al Vocii Civice. Întreaga responsabilitate pentru veridicitatea celor afirmate aparține exclusiv autorilor articolelor.